

Кучма О. Л.

доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

кандидат юридичних наук, доцент

067-466-80-23

okuchma@ukr.net

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЛІДА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Відповідно до частини 1 статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Законом України від 28.12.2014 року №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» внесені зміни в тому числі і до Закону України від 21.03.1991 року №875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», а саме:

частини друга та третя статті 38¹ Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» викладені у такій редакції:

«Інваліди I та II групи, діти-інваліди та особи, які супроводжують інвалідів I групи або дітей-інвалідів (не більше однієї особи, яка супроводжує інваліда I групи або дитину-інваліда), мають право на безплатний проїзд у пасажирському міському транспорті (крім таксі)» [2].

Дані зміни звузили коло осіб із інвалідністю, які мають право на безкоштовний проїзд – позбавлено пільгового проїзду інвалідів третьої групи.

Також Законом України від 28.12.2014 року №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України»

була виключена наступна норма із Закону України від 22.10.1993 року №3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»:

п.16 ч.1 ст.14 виплата працюючим інвалідам допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців протягом календарного року, а також допомоги по державному соціальному страхуванню за весь період перебування в санаторії з урахуванням проїзду туди і назад у разі, коли для лікування не вистачає щорічної і додаткової відпусток [2].

Дані зміни чинного законодавства є досить дискусійними з огляду на наступне.

Статтею 22 Конституції України закріплені нею права і свободи не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані, а при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Конституційний Суд України в рішенні від 11 жовтня 2005 року №8-рп/2005 надав визначення поняттям «зміст прав і свобод людини» (умови та засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування) та «обсяг прав людини» (кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та які виражені у певних одиницях виміру).

Під звуженням змісту прав і свобод розуміється зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто зміна якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод розуміється Конституційним Судом України як зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики [3].

Конституційний Суд України в своєму рішенні від 22 вересня 2005 року №5-рп/2005 зазначив, що скасування конституційних прав і свобод – це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і

свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальним поняттями змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини – це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідним правами, що не є однорідними і загальними [4].

Таким чином, вищезгадані зміни законодавства є звуженням змісту та обсягу прав і свобод.

Стаття 22 Загальної декларації прав людини, до якої неодноразово звертався Конституційний Суд України у своїх рішеннях, визначає, що кожна людина має право на соціальне забезпечення відповідно до структури та ресурсів держави [5].

Тому, можемо констатувати, що існують чинники, які мають безпосередній вплив на реалізацію права особи на соціальний захист.

Конституція України визначила, що обмеження прав і свобод може мати місце лише у випадках, передбачених статтею 64 Конституції України, де вони вичерпно визначені, а саме: в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 46 Конституції України, яка встановлює право громадянина на соціальний захист до цього переліку не включена, тому право на соціальний захист може бути обмеженим за умови воєнного або надзвичайного стану.

Враховуючи те, що в Україні не було оголошено ні воєнного ні надзвичайного стану, не було умов встановлювати окремі обмеження соціального захисту в Україні, зокрема, скасовувати пільговий проїзд для інвалідів третьої групи.

Навіть закріплені у законодавстві права інваліда, зокрема, на безкоштовний проїзд, не завжди легко реалізувати особі, яка має на це право. Так, в судовому порядку довелося отримувати відшкодування моральної шкоди інваліду війни, який вирішив скористатися правом безкоштовного проїзду; між

ним та водієм маршрутного таксі виник конфлікт, так як водій відмовляв йому у безплатному перевезенні, внаслідок чого водій на зупинці виштовхав інваліда із салону маршрутного таксі, від чого останній впав на асфальт та отримав забиття лівого плеча. Суд задовольнив позовні вимоги частково: стягнув п'ять тисяч гривень моральної шкоди із перевізника [6].

Важливо на законодавчому рівні гарантувати права інвалідам, удосконалювати механізми соціального захисту і при прийнятті нових законів не погіршувати рівень соціального забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України від 28.12.2014 р. №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України»: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/76-19>
3. Рішення Конституційного Суду України від 11.10.2005 р. №8-рп/2005: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05>
4. Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 р. №5-рп/2005: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05>
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.: [Електронний ресурс] / http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
6. Рішення Центрального районного суду м. Миколаєва від 02.02.2016 р. №490/9263/15-ц: [Електронний ресурс] / <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55591176>